

Carpathians. In the more inner paleogeographical units bifurcation takes place in the East Carpathians. The southern branch of the Fatric zone could be the Szolnok trough, the northern continuation (or en echelon replacement) the Mures trough (Metaliferes zone).

Preložil I. Pevný

ZO ŽIVOTA SPOLOČNOSTI

Juraj Tözsér — Michal Kaličiak: **Neovulkanity Maďarska a s nimi spätá metalogenéza** (Košice 12. 12. 1978)

Produkty miocénneho magmatizmu v Maďarsku zastupuje široká škála petrografických a petrochemických typov.

Z kyslých vulkanitov sú najrozšírenejšie ich explozívne fácie pokrývajúce rozsiahle plochy. Vek tohto acidného vulkanizmu je eggenburg — vyššia časť sarmatu a podľa súčasných poznatkov nemá z metalogenetického hľadiska nijaký význam.

Produkty neogénneho intermediárneho vulkanizmu nemajú regionálne rozšírenie, ale sa koncentrujú okolo významných vulkanicko-tektonických uzlov vytvorených križovaním sa význačných tektonických zón smeru SV—JZ a SZ—JV s hlbinným dosahom a budujú v súčasnosti izolované vulkanické celky (Tokajské vrchy, Matra, Cserhát, Börzsöny a Dunazug).

V poslednom desaťročí sa v miestach týchto vulkanicko-tektonických uzlov identifikovali rozsiahle vulkanoplutonické aparáty, ktoré v období bádén — sarmat produkovali v podstatnej miere intermediárne vulkanické horniny širšej petrografickej a petrochemickej variácie. S vývojovými etapami týchto aparátov sa v súčasnosti spájajú metalogenetické procesy v jednotlivých pohoriach.

V Tokajských vrchoch, situovaných na križovaní hlbinného zlomu Kulcs — Záhreb so zlomovým pásmom smeru SZ—JV, sa v oblasti Telkibánya identifikovala kolapsovaná kalderová štruktúra so zložitým vulkanotektonickým vývojom sprevádzaným metalogenetickými procesmi. Výsledkom týchto procesov je polymetalická žilno-žilníková a impregnačná mineralizácia lokalizovaná v subvulkanickom telese intermediárneho zloženia, ktoré sa spája s bádenským magmatizmom. Druhým typom, ktorý je výsledkom týchto procesov, je drahokovová žilno-žilníková mineralizácia (vtrúseniny Au, Ag v kremeňovej žilovine s hojným pyritom a lokálnymi malými šošovkami polymetalov) v sarmatských andezitoch. Ďalšie výskyt epigenetickej mineralizácie v Tokajských vrchoch nemajú praktický význam (rumelka pri Sáros-pataku, zlato pri Rudabányáske atď.).

Pohorie Börzsöny, ktorého súčasťou z vulkanickej stránky je aj pohorie Dunazug, leží na križovaní významných zlomových línií smeru SSV—JJZ, stotožňovaných s krupinským zlomovým systémom, a smeru SZ—JV (tzv. pilišský zlomový systém). V miestach maximálnych vulkanotektonických procesov bol v bádene činný rozsiahly paleovulkán, ktorého centrálnu časť v oblasti Veľkého Börzsönyu dnes predstavuje kaldera. Metalogenetické procesy, ktoré v tejto oblasti nedosiahli väčší rozsah, sa spájajú s vývojovými štádiami kaldery. Ich produktom je mezotermálny pyrotín, pyrit, arzenopyrit, sfalerit, chalkopyrit, bizmut, ďalej zlato a nižšie termálny galenit, sfalerit, pyrit a chalkopyrit. V ostatnom období sa prešetrovala centrálna časť kaldery z hľadiska možnej prítomnosti Cu-porfýrovej mineralizácie. Potvrdila sa prítomnosť subvulkanického telesa dioritového porfýritu v centrálnych častiach kaldery v 600—800 m hĺbke pod alterovaným stratovulkanickým komplexom s nevýraznou pyritovou, pyrotínovou a chalkopyritovou žilnikovo-impregnačnou mineralizáciou. V nadložnom stratovulkanickom komplexe sa zistilo niekoľko nevýrazných žilných štruktúr s polymetalickou mineralizáciou.

Vulkanické pohorie Matra sa viaže na zlomový systém Darnó a jeho križenie so zlomami smeru SZ—JV. Jeho východná časť (vlastné pohorie Matra) má stratovulkanický štýl stavby, západnú časť (Cserhát) budujú subvulkanické telesá.

Intermediárny vulkanizmus v Matre je bádenského veku. Spodnobádenský a strednobádenský vulkanizmus sprevádza rozsiahla postvulkanická hydrotermálna činnosť, vrchnobádenské andezitobazalty nie sú hydrotermálnymi premenami postihnuté.

Podľa väčšiny maďarských geológov centrálnu časť vulkanického masívu tvorí kolapsovaná kalderová štruktúra. V jej hlbších častiach sa predpokladá prítomnosť doteraz nepotvrdeného subvulkanického telesa. S vývojovými etapami kaldery sa geneticky spája vznik žilného polymetalického (hlavne galenit, sfalerit, pyrit, chalkopyrit a i.) a impregnačného (pyrit, pyrotín, chalkopyrit) zrudnenia. Najznámejšie polymetalické ložiská sú v Gyöngyösorszi, Mátraszentimre, Bányabércz a Parád-sasvár. Z nich sú prvé dve v ťažbe.

AKTUALITY

Nové poznatky o lazulitovej mineralizácii v Tríbeči

JÁN JAHN

New knowledge about the lazulite mineralization in the Tríbeč Mts. (Middle Slovakia)

An epigenetic lazulite mineralization has been found to occur in Mesozoic sequences of the Tríbeč Mts. Mesozoic strata form there a sequence in "envelope" position. Ascertained lazulite mineralization is a product of Upper Cretaceous tectonomagmatic processes although the possibility of Cenozoic age of mineralization may be not excluded. It is supposed that the source of the phosphorus was in the crystalline of the Tríbeč Mts. range.

V spodnom triase obalovej série Tríbeča sa vyskytuje epigenetická lazulitová mineralizácia. Litológia spodného triasu je známa z prác Bieleho (1962). Prejavy lazulitovej paragenézy sa našli na dvanástich lokalitách medzi Nitrou a Skýcovom. Na západnom okraji Tríbeča sa lazulit našiel v Súfovciach.

V hydrotermálnych žilách kremeňa je pyrit známy v dvoch generáciách. Staršia generácia geneticky pravdepodobne súvisí so vznikom opisovanej mineralizácie. Kremeň je biely, celistvý a drúzovitý. Obsahuje kostrovito vyleptané dutiny so zvyškami lazulitu s limonitom. Spekularit tvorí ryhované tabuľky alebo krátke žilky. V kremeňi sa vyskytuje cinabarit (Zobor) a galenit (Veľčice). Baryt tvorí biele tabuľkovité agregáty a krátke žilky. Lazulit je na väčšine lokalít tmavomodrý. Primárna zmena farby sa zistila severozápadne od Jelenca. Minerál je xenomorfný. Tvorí šošovky alebo tenké, niekoľko cm dlhé žilky. V okolí kremeňových žíl (kremence) sa zistil na kóte 405 v skupine Zobora. Zvetrávaním sa povlieka žltozeleným povlakom alebo tvorí svetložltú kôru.

Výskyty sericitu, chloritu a mastenca súvisia s regionálnou dynamometamorfózou.

C. Varček — F. Regásek (1962) kladú podobné prejavy mineralizácie spodného triasu do súvisu s tektonomagmatickými procesmi vo vrchnej kriede. Ale úplne nemožno vylúčiť ani vplyv terciérneho magmatizmu aspoň na časť tunajšej mineralizácie.

Lazulit nie je známy z kryštalinika Tríbeča. Fosfor sa viaže na apatit, známy aj z rudných žíl vo východnej časti pohoria (Brezovo). Ale kryštalinikum Tríbeča teoreticky predstavuje reálny zdroj mineralizovaných roztokov uvedenej lazulitovej paragenézy.

Doručené 16. 2. 1979